

meghatározni eleve nehéz, másrészt mert a válogatás a fogalmak gazdag tárából mindig korlátozott és szubjektív, ezért az olvasónak és a felhasználónak rendszerint az tűnik inkább fel, ami kimaradt, amit hiába keres. E mintegy 800 szócikket tartalmazó, igen gazdag gyűjteményben, a kiválasztott fogalmak a földrajztudomány széles körére terjednek ki. Egyaránt megtaláljuk benne az elemektől az ásványokon-közeteken át a geomorfológia és a földtörténet legfontosabb kifejezéseit, a természetföldrajzi és az agglomerációtól a kapás földművelésen át a természetes szaporodásig a társadalomföldrajzi alapfogalmakat, de ismerteti pl. a domesztikált állatfajtaikat, a földrajzi övezetek legfontosabb növényátírulásait és -fajait, a legjelentősebb regionális szervezeteket stb. is.

A kislexikon válogatási szempontját a szerző egyértelműen meghatározta az Előszóban: „olyan kifejezések kerüljenek a könyvbe, amelyeket a tankönyvek megemlítenek ugyan, de kevésbé részletesen ismertetnek”. Úgy tűnik, a szerző ezt a szempontot messzemenően és következetesen be is tartotta.

A szócikkek megfogalmazása többnyire világos, közérthető, apróbb pontatlanságokat le-

számítva nyelvileg is elég igényes. A szerző időnként elköveti azt a hibát, hogy a magyarázathoz más, önmagában is megmagyarázandó fogalmat használ, vagy a tömörítés miatt magyarázata nem eléggé kielégítő (pl. Ős-Észak-Amerika); mindez azonban csak a szócikkek töredékére jellemző. Helyeselhetők, hogy a topográfiát szinte teljesen kiiktatta, kivéve néhány valóban pontosan körülírandó földrajzi nevet (Belső-Ázsia, Gondwana, Közel-Kelet, Szilfium-völgy, Tethys stb.); nem tűnik logikusnak viszont az Alpok és néhány iparvidék (Donyec-medence, Black Country stb.), valamint egyetlen személynév (Wegener) szerepeltetése. A lexikon végén néhány (a földrajzi nevekben gyakran előforduló) idegen kifejezés magyarázata, „etimológiai szótára” is megtalálható; s bár ezt olvasva a recenzensnek meglehetősen hiányérzete támad, mégis úgy véli nagyon fontos és dicséretes ez a kiegészítés.

Összefoglalva elmondható, hogy *Hámor Endre* alapos munkája az oktatásban és a tanulásban egyaránt jól használható, azért beszerzését minden földrajztanár számára ajánlom.

Dr. Horváth Gergely

Dr. Jakucs László: Szerelmes barlangjaim

Akadémiai Kiadó, Budapest 1993. 318 old. és 48 old. színes melléklet

Hitvallásában a Szerző – talán kis túlzással – azt állítja, „Életem valamennyi igazán lenyűgöző óráját sziklabarlangokban töltöttem.” Ezek után nem csodálkozunk az igen szép ki-vitelezésű könyv nem mindennapi címén sem.

Könyve megírásakor hármas feladatot vállalt magára a neves egyetemi tanár, barlangfelfedező-kutató és kiváló ismeretterjesztő szakember. Könyve részben tudományos munka: néhány részlete a karszt világát tudományos alapon elemzi. Hiteles magyarázatot kapunk a barlangok keletkezéséről, típusairól, a cseppkövek kialakulásáról, életéről, színeiről stb. Másrészt bemutatkozik a barlangok világát kalandos úton és tudatosan felfedező „barlang-szerelmes”, akinek felfedezői kelléktárából nem hiányzik a fluoreszcen sem. Harmadik éne a vérbeli ismeretterjesztő, aki több ezer előadása során mindennapi nyelven oktatta-nevelte tudományos ismeretekre immár százazrekre tehető hallgatóságát. Talán mindezek összefoglalója is ez a nem előzmények nélküli életmű.

A könyv szerzője megismerteti az olvasókkal a hazai föld alatti világ jó néhány csodáját. Felfedezőként mutatja be a Sátorköpusztai-kristálybarlangot, a Bükk hegység karsztvilágának rejtelseit, a Béke-barlang, a bükki Pénzpataki-barlang és az aggteleki Alsó-barlang feltárásának körülményeit.

A Szerző külföldi kutatásainak egy részét is közkinccsé teszi. Bekalandozza Európa egyik legnagyobb rejtőzködő folyómedrét, a Timavo kanyonját, ellátogatunk Capri szigetének kék barlangjába és az adriai Bisevóba és végül az ukrainai barlangóriással, a 178 km-es Optimista-barlanggal köthetünk közelebbi ismeret-séget, amelynek egy szakaszát a szerző három tanítványával feltárta és fel is térképezte, és azóta Szegedi-barlang a neve.

A könyv stílusa mindenkié: egyformán érti és értelmezi a szakember és a barlangokkal ismerkedő amatőr. Amit nem értene valaki, azt szemléletes rajzokkal, ábrákkal teszi közérthetővé a Szerző. És még valami. Munkájából ugyan érődik, hogy saját kutatási élményeit és

tapasztalatait, tudományos magyarázatait adja közre, de végig említést tesz gondolatot ébresztő tudós elődjéről és mindennapi segítőitársairól, barátairól.

A gazdagon illusztrált munka megjelentetésével a Kiadó jó szolgálatot tett. Olvasása kezdőknek kézikönyvvül szolgál, a beavatottak számára remek, gördülékeny stílusban megírt munka.

Dr. Vasváry Artúr†

Pannon enciklopédia – A magyarság kézikönyve

Pannon Könyvkiadó, Budapest, 1993. 630 old.

Napjainkban egyre több, szép kiállítású lexikon és enciklopédia lát napvilágot, amelyek egyetemes vagy egy-egy szakterület speciális ismeretanyagát dolgozzák fel. A Pannon Könyvkiadó nem kis feladatot vállalt, amikor azt a célt tűzte ki maga elé, hogy olyan enciklopédiát hoz létre, amely a magyar föld történetéről a magyarok történelmén át a magyar kultúra és gondolkodás legfontosabb és legkiemelkedőbb teljesítményeiig bemutatja mindazt, ami az elmúlt ezer esztendőben történt velünk.

A kötetben tíz, tematikusan csoportosított tárgykör, általában a legmodernebb forrásmunkák felhasználásával ismerteti az egyes témákat.

A *Magyarország földje* c. első fejezet a Kárpát-medence földtörténeti múltjával és röviden hazánk nagy tájegységeivel ismerteti meg az olvasót, kitekintést nyújtva a természet- és környezetvédelem legfontosabb kérdéseire is. Ezt követi a hazai *Növény- és állatvilág* bemutatása, majd *A magyarság története* c. fejezet, amely a magyarok őstörténetétől napjainkig kíséri végig történelmünk kiemelkedő eseményeit. A *technika századai* c. negyedik fejezet azokat a találmányokat, technikai újításokat, érdekességeket veszi sorra, amelyekkel hazánk fiai a századok során gazdagították a világot. Az ötödik fejezet *A tudomány századai* címmel a nagy magyar tudósokat és tudományos teljesítményeket mutatja be. A *Vallás és filozófia* tárgykör lapjai a nagy vallásokon kívül ismertetik a kisgyülekezetek életét, a magyar filozófiai gondolkodás történetét, legkiemelkedőbb képviselőit és munkáikat, a legszükségesebb filozófiai fogalmak magyarázatával könnyítve meg a tájékozódást. A *Képzőművészetek* 6. fejezet a magyarországi festészet, szobrászat, építészet, iparművészet és művészi fotózás történetének vázlatos áttekintését kíséri meg.

Az utolsó három kultúrtörténeti fejezet – *Film és színház*, *Zene és tánc*, *Nyelv és irodalom* – azokat az alkotókat, műveket, életműveket mutatja be, amelyek kiemelkedő helyet követelnek maguknak a magyar kultúrában.

A gördülékeny, olvasmányos stílusban írt fejezetek megértését jól segíti a mintegy 1200 fekete-fehér és színes kép, a sok ábra és térkép, valamint a bekeretezett részekben levő kiegészítő magyarázatok.

Mivel e lap olvasóit főként az – ország földrajzával foglalkozó – első fejezet érinti, ezt a részt érdemes talán egy kissé részletesebben ismertetni. A fejezet tizenkilenc alfejezetből épül fel, amelyekből hat fejezet az egyes nagytájak bemutatásával, három-három az ország földjének fejlődéstörténetével, a természet- és környezetvédelem kérdéseivel, egy-egy pedig hazánk földrajzi helyzetével, az éghajlattal, a vízrajzzal, az ásványokkal, az ipari felhasználásra kerülő ásványkincsekkel, tájaink mai arculatával és a településekkel foglalkozik.

A fejezetet haszonnal lapozhatják a Magyarország földrajzat oktató tanárok, a főiskolai és egyetemi hallgatók és mindazok, akiket érdekel hazánk földjének kialakulása. A fejlődéstörténeti részek a legújabb lemeztektonikai kutatások eredményeinek felhasználásával, ábrák segítségével rajzolják az olvasó elé a Kárpát-medence kialakulásának történetét. Az egyes nagytájak bemutatásakor is részletesen végigkövethetjük az illető nagytáj fejlődéstörténetét, viszont a ma uralkodó folyamatok és felszínformák ismertetése jóval kisebb súlyt kapott.

Hangsúlyozva, hogy a fejezet értékes munka, egy-két hibára, hiányosságra is rá kell mutatnom, bízva abban, hogy egy esetleges második kiadásban ezeket már nem látjuk viszont.

Hazánk területének nagysága alapján, nem 14. helyet foglalja el Európában (8. o.), hanem a 18.-at. (Ha Fehéroroszgot és Ukrajnát a FÁK-

†A szám szerkesztése közben érkezett a szomorú hír, hogy dr. Vasváry Artúr 1994. március 29-én elhunyt. Méltatására következő számunkban visszatérünk.